Глава 2

Хитлер попарва българските намерения

Внезапно Хитлер иска среща с българските регенти и на 16 март те заминават за Залцбург. След 50 дни затишие, в този ден съюзниците подновяват бомбените атаки над страната. Целта е да се покаже, че разумният път на България не е към Берлин и нови договорки с Хитлер, а към масата за преговори в Кайро.

В София знаят, че дипломатическият шифър е пробиван от германското разузнаване. Опитват се да пазят пълна тайна за осъществените контакти и бъдещите намерения. Не се правят писмени инструкции, дори бележките в личните дневници на управляващите са твърде условни. Въпреки взетите мерки съобщенията, изпращани от Бекерле в Берлин, показват добрата немска информираност за случващото се в Анкара. Съществуват основателни подозрения, че осведомителите на Бекерле са научили доста по въпроса от личности, приближени на съветската легация.

Притесненията на регентите се оказват оправдани. След дълги монолози на фюрера за единството, сплотеността и болшевишката опасност той се спира на несполучливия опит на Финландия да постигне сепаративно споразумение с Русия и да излезе от войната. „И дойде до целта, за която са ни викали, да ни каже, че е голяма грешка да се правят опити за мир и да се искат условия за такъв от противниците“ – записва в своя дневник регентът генерал Михов. (17) Казаното е повече от намек относно българските намерения за сключване на примирие и преминаване на армията на страната на Обединените нации. Княз Кирил уместно е добавил поговорката: „Тебе думам, дъще, сещай се снахо...“. В края на разговора Хитлер многозначително казва на регентите, че му предстои една много трудна задача с адмирал Хорти – унгарския държавен глава. (18) Хорти също се опитва да сключи сепаративен мир и след два дни се разбира какво е имал предвид фюрерът. Германската армия нахлува в Унгария. Извършен е преврат, наложен е окупационен режим и е поставено марионетно пронацистко правителство. В страната, в която животът на повечето местни евреи до този момент е запазен, нещата рязко се променят. През следващите месеци над 440 000 евреи са депортирани и унищожени в Аушвиц и други лагери. (19)

Събитията в Италия и Унгария са тежък удар за регентите и правителството. Вместо официална делегация за преговори в Кайро на неофициална среща с американския консул Бъртън Бери за Истанбул заминава инструктираният от Филов и Божилов индустриалец Георги Киселов. Изпратеното от Бери на 25 март във Вашингтон съобщение не е оптимистично. Според него, в резултат на продължаващите бомбардировки и евакуацията на населението от столицата, държавната администрация не е в състояние ефективно да контролира страната, което отваря пътя за германска окупация, а „Русия ловко използва ситуацията, за да вкара България в съветска орбита". Пълномощният министър Лавришчев проявява изключителна активност, среща се с лидери на легалната опозиция и обяснява как Москва „ще изгради мощен славянски блок като доминираща световна сила, в който България е призвана да участва". (20) Интересно как в тези разговори Лавришчев не поставя акцента върху победата над Райха, а върху разширяването на Сталиновия СССР. В своя бърз отговор до Бери държавният секретар Хъл потвърждава американските очаквания за скорошно изпращане на мисия за преговори в Кайро и подчертава, че българите „трябва да бъдат накарани да видят, че техните максимални интереси могат да бъдат запазени, ако те побързат да използват преимуществото на все още съществуващата възможност". (21) За съжаление консулът не може да изпрати добри новини в своя отговор от 10 април: „Съществува желание, но не и воля. ... (1) правителството смята, че изпращането на делегация в Кайро ще стане известно на германците, които биха използвали това като претекст да окупират страната. (2) Общественото мнение все още не е готово да приеме и не може бързо да бъде накарано да приеме едно скъсване с Германия, което би довело до загуба на Тракия и Македония". Накрая той прави странно предложение: „...българското правителство би могло да бъде насочено в тази желана посока, ако съветските власти посъветват по дипломатически канали българското правителство да намери директен път да сложи край на състоянието на война, съществуващо между България и Съединените щати и Англия". (22) Подобни бързи действия обаче не се вписват по никакъв начин в имперските планове на Кремъл. През следващите месеци в нито един съветски дипломатически демарш няма и намек за такъв съвет! В изобилието от отправени ноти се сипят обвинения за сътрудничество с Германия, въпреки че това сътрудничество непрекъснато се свива, и заплашителни призиви за незабавно скъсване с Райха, без да се отчитат рисковете за България.

Непрестанните опити на съюзниците да накарат Турция да премине на тяхна страна не се увенчават с успех. Посланиците на САЩ и Великобритания водят месеци наред едни и същи безрезултатни разговори с външния министър Менеменджиоглу, фиксирани върху две теми – спиране на доставките на суровини, особено на хромова руда, за Германия и нейните съюзници и включване на Турция във войната. След множество уговорки е постигнато съгласие за намаляване износа на хромова руда до 40%. Турската сговорчивост обаче остава ограничена и според думите на Менеменджиоглу: „Той ще бъде принуден категорично да откаже искането за пълно прекъсване на доставките, тъй като подобно действие от негова страна би било политическо, а не икономическо и би довело до скъсване на отношенията на Турция с Германия, България, Румъния и Унгария". (23) Анкара вбесява двете Велики сили, когато през май сключва ново търговско споразумение с Унгария и продължава да търгува с другите страни от Оста, макар и в намален обем. (24) Въпросът за евентуалното военно участие е резюмиран през април от американския посланик Лорънс Стейнхард в доклад до Хъл: „Трябва да имаме предвид, че турците предвиждат един период от време, вероятно 3–4 месеца, за да подготвят тяхната страна за участие във война. Така възможно турско активно участие във войната може да бъде очаквано през есента или дори през следващата пролет..." (25)